

CHYTŘE I MOUDŘE S PENĚZI!

(Z knížky „Na děti psychologicky – chytře i moudře,“ připravované pro nakladatelství Portál)

Peníze jsou fantastický vynález, ale platí o nich totéž co o ohni: Dobrý sluha – zlý pán, někdy přímo strašlivý pán, vzpomeňme jen na gambling. Měli bychom dětem dopřát co nejdelší finanční bezstarostnost, tedy aby jim peníze pokud možno „nekazily dětství“, anebo je máme **od malička učit, jak s tímhle „ohněm“ zacházet?** Jsem pro tu druhou možnost, už proto, že kontakt s penězi dává dětem od malička spoustu příležitostí naučit se něco o lidských vztazích, o svobodě a o lásce. Tak kudy na to?

Batole brzy pochopí, že **k řádu světa (mimo rodinu, to je důležité!) patří: „Musí se platit!“** Prakticky to znamená např. v samoobsluze: „Tu tyčinku, co sis vybrala, si smíš rozbalit, teprve až u pokladny zaplatíme.“ Pro batole je existence řádu veledůležitý objev, každé rozumně předložené pravidlo přijme jako uspokojující potvrzení toho, že řád platí a že se ho může dovolávat.

Kurážnější batole už pošleme k pultu s penězem v ruce: „Jdi a řekni: Lízátko, prosím!“ Tedy – **učíme nakupovat**. A zároveň, pokud to odpovídá našemu systému hodnot, **učíme obdarovat**: „Támhle ten slepý pán má asi hlad, dej mu do krabičky tuhle pětikorunu!“ (Návod k inteligentnější dobročinnosti má dost času, tady jde o princip, o **kulturu soucítu**.)

Kapesné? Ano, týdenní kapesné stanovíme, jakmile je dítě schopné pochopit, oč jde. Nejspíš začneme s deseti korunami. Aby to bylo co nejnázornější, „přidělíme“ deset jednotlivých mincí, ne desetikorunu. To jsou peníze, „se kterými si můžeš udělat, co chceš!“ To je důležitý **prostor svobody**. Promlsej, rozdej, schovej – jak libo! A ten prostor postupně rozšiřujeme podle toho, jak vidíme, že náš potomek rozumně hospodaří. Současně s prvním kapesným mu věnujeme pěknou **pokladničku**. Nevadí, že bude většinou vzápětí prázdná, protože peníze budou ihned promlsány, i prázdná pokladnička je názornou pomůckou ekonomického vzdělávání.

Jak rychle a jak moc kapesné zvyšovat? **Co nejpomaleji a co nejméně** – jen tolik, aby naše dítě nebylo mezi spolužáky vysmívaným chudáčkem. Šetrnost má dobrý důvod: jde o to, aby se našim dětem „rentovalo“ vydělat si i malou částku, až k tomu budou mít příležitost. Vzpomínám na slova kdysi známého dětského lékaře, prof. Švejcara: „Chcete-li pro své děti něco udělat, naučte je skromnosti!“ (Jak časové v roce 2012!)

Pozor na to, u předškoláků i později, aby se penězům nevěnovalo víc pozornosti, než je zdrávo. V tom jistě dovedeme své děti laskavě usměrnit, pokud se u nich projeví „zbytnělé vlastnické pudy.“

Praktické je **dvojí kapesné**: Jedny peníze se smí utratit kdykoli za cokoli, druhé, ve zvláštní pokladničce, jen se souhlasem rodičů. „**Je to tvoje, ale...**“ Nečekáme tedy, až dítě z vlastní zkušenosti, pokusem a omylem, dojde k poznání, že je někdy dobré nepodlehnout okamžitému impulzu a položit si otázku: Opravdu to potřebuju? Rodiče fungují (tady i jinde) jako jakési druhé já, **alter-ego, se kterým je třeba vyjednávat** a které, jak se obvykle ukáže, radí dobře. Dítě obvykle ví, na co si v téhle druhé pokladničce šetří, ale může kdykoli změnit své přání. – Když vidíme, že dítě na něco toužebně šetří, je možný i finanční dárek, jen pozor na sourozeneckou závist!

Za úvahu stojí stará „finta“ profesora Matějčka: Můžeme zavést pravidlo, že když dítě do této druhé pokladničky uloží něco z toho „volného“ kapesného, přidáme mu tam ještě jednu tolik.

Pozor na štedré dědečky a další příbuzné! My učíme hospodařit s desetikorunami – a oni nám do toho vpadnou tisícikorunou. Takové peníze nekompromisně „zabavíme“ a uložíme je dítěti do banky (nebo do zvláštní pomyslné „příhrádky“ v rodinné pokladně), a to takovým způsobem, aby vědělo, že to jsou **jeho úspory**. Tady už se nemusí šetřit na určitý účel, o použití peněz se bude rozhodovat až později, podle potřeby. Tak se pěstuje důležité vědomí „**mám – můžu** a záleží na mně, co budu chtít.“ Dospívajícím nebráníme ani v tom, aby mluvili do toho, jak jejich peníze zainvestujeme – to patří k finanční gramotnosti.

Dítě tedy bude mít troje peníze, jak ukazuje tabulka:

Volné kapesné	Utrat', kdy a za co chceš	Pokladnička 1.
Vázané kapesné	Utrat' se souhlasem rodičů	Pokladnička 2.
Úspory	Dlouhodobé cíle	U rodičů nebo v bance

Jsou rodiny, kde děti dostávají **finanční odměny za dobré známky**, setkáte se i s vypracovanými tarifními systémy, jež určují, jaká odměna – nebo pokuta! – za jakou známku a dokonce z jakého předmětu a za jak závažnou písemku či zkoušení. I kdyby to fungovalo, nedoporučuje se! Školní známky už samy o sobě nadělají víc škody než užitku. Jde přece především o to, **pěstovat čistou radost z poznání, z toho, co chápou a co dokážou!** Tuto radost známkování skrytě odsouvá na vedlejší kolej – a když to ještě umocníme penězi, to už se skoro podobá „lásce“ za peníze.

Zarazit kapesné za trest? Účinné, ale to by bylo skoro jako platit za dobré chování, jen s opačným znaménkem! Něco jiného je, když dítě platí ze svého za škodu, kterou způsobilo. To určitě ano, musíme mít ovšem cit pro to, kdy je třeba něco slevit. A rozhodně nezabavíme kapesné předem, takže bychom dítě dostali „do mínusu!“

Samostatný výdělek: Rozhodně podporujeme snahu vydělat si, ledaže by se dítě „ulakomilo“ a ztrácelo sháněním peněz víc času, než je zdrávo. U menších dětí je problém, jak jim pomoci najít příležitost. Dobrý je sběr druhotných surovin, např. starého papíru. Odměňovat penězi práci v domácnosti, na zahrádce atd. nedoporučujeme, **peníze mají sklon kalit rodinné vztahy!** Za práci u prarodičů, strýců a tet – možná, ale opatrně i s tím! Příbuzní mají sklon skrytě si kupovat „lásku“ dětí tím, že platí víc, než by měli, třeba padesátikorunu za vynesení odpadků.

Tím jsme u **rodinného rozpočtu**. Musí být jasné, co má dítě **právo dostat** od rodičů (na to si nespoří!), a co si kupuje **za své**. O tom se má v rodině diskutovat, samozřejmě teprve tehdy, když je dítě natolik vyspělé, že už ho to zajímá! Pak má také nárok vědět (přibližně), kolik vydělávají rodiče, jaké splácejí úvěry a hypotéky, kolik mají naspořeno a investováno, kolik utrácejí za své záliby atd. Pěstujeme **vztah k rodinnému majetku** a společnou odpovědnost: Něco jsme podělili, něco chceme jednou po sobě nechat. Majetek nás také zajišťuje pro případ drahého léčení, které nekryje pojišťovna a které může stát milion i víc. Tyto věci nebudeme s dětmi rozebírat, stačí, když o nich příležitostně padne zmínka. Že je otevřenost rodinného rozpočtu pro rodiče někdy nepohodlná? Ano, a chce to i trochu odvahy, ale je to pro děti jedinečný trénink samostatnosti a odpovědnosti.

Pavel Říčan